

הוא ובניו עמו: 'אם הוא נמכר – בניו מי מכרן'?!...

אבל בדרך הפשט [א"א למעט את בנו מתיבת 'בתו' – כי שם רצה ללמדנו דינייה המיוחדים של 'אמה עבריה', אבל] עקרונית אין סברא לחלק בין מכירת בתו או בנו בקטנותם!

לכן נקט ברש"י: 'בניו מי מכרן'? [אף שיש לו סמכות להיות 'נמכרים', אבל] בפועל לא מוזכר בפסוק שאכן האב מכרן יחד עמו!

עפי"ז תובן אריכות דברי רש"י בהקדומו: 'אם הוא נמכר' – כי הוקשה לו לא רק על 'בניו' אלא גם על תיבת 'הוא' שמיותרת!

[וכדי לשלול פירוש שכוונת הפסוק היא לשני מצבים: 1) 'ויצא מעמך' (אם נמכר לבדו) 2) 'הוא ובניו עמו' (במקרה שמכר יחד עמו גם את בניו)]

מחדש רש"י: שהפסוק איננו מדבר ביציאתם מעבדות לחירות [כי היה די שיאמר: 'עד שנת היובל יעבד עמך - ושב אל משפחתו']

– אלא מדובר ביציאתם מזכות קבלת מזונות מרבם! - והפסוק בא לחדש בתיבת 'הוא' שגם מזונותיו של העבד עצמו, אינם מובנים מאליהם – לולי כתבה התורה 'הוא' – הייתי חושב שרבו איננו חייב במזונותיו!

משא"כ במשפטים, 'הוא' פשיטא [מסברא] שרבו חייב במזונותיו – ומאותה סברה נלמד גם על מזונות אשתו [ורש"י מוסיף: ובניו] בקל וחומר! – מה ההבדל בין שני הפסוקים?

ואין לחלק שכאן כתיב: 'הוא ובניו עמו' אבל במשפטים כתיב: 'ויצאה אשתו בלי 'הוא' - כי אין דבריו פירוש לתיבת 'הוא'!

3. במשפטים פירש"י: 'חייב במזונות אשתו ובניו' [אף שאינם מוזכרים בכתוב!] – האמנם הסתמך על הראיה מהפסוק דלקמן ב'בהר'?! – וא"כ מדוע בפרשתנו איננו מוסיף: חייב במזונות [אשתו] ובניו? [בהסתמך על הנאמר במשפטים] – כבתורת כהנים!

בהכרח שלדעת רש"י במשפטים אפשר ללמוד מסברא חייב מזונות של 'בניו מ'אשתו' [בלי הפסוק ב'בהר']

אבל בפרשתנו כתב 'מכאן שרבו חייב במזונות בניו' [ולא מסברא בעלמא] – תרתי דסתרי!...

ויובן בהקדם דיוק נוסף:

רש"י פתח בל' נפעל: 'אם הוא נמכר' ומסיים בל' פעל: 'בניו – מי מכרן?' [אף שבגמרא אכן נקט בלשון שווה: 'אם הוא נמכר' – בניו מי נמכרים? – ורש"י שינה!]

והביאור בזה:

בדרך ההלכה [בגמרא] אין סמכות לאב למכור את בנו לעבד – רק את 'בתו' – לכן בגמרא: בניו מי נמכרים?! – הלא אי אפשר למכרן!

ספר ויקרא פרק כה

(לט) וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד בו עבדת עבד: (מ) כשכיר פתושב יהיה עמך עד שנת היבל יעבד עמך: (מא) ויצא מעמך הוא ובניו עמו ושב אל משפחתו ואל אחזת אבתיו ישוב:

רש"י

(מא) הוא ובניו עמו – אמר רבי שמעון אם הוא נמכר, בניו מי מכרן? אלא מכאן קרבו חייב במזונות בניו:

וצריך להבין:

1. הרי השאלה היא על תיבת 'בניו' – מי מכרן? – לשם מה ההקדמה 'אם הוא נמכר'?

כדלהלן ספר שמות פרק כא

(ג) אם בגפו יבא בגפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו:

רש"י על שמות פרק כא פסוק ג

וילאח אשתו עמו – וכי מי הכניסה שתלא? אלא מגיד הכתוב שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו (קידושין כז):

ולא פתח 'אם הוא נמכר' [אף שכן הוא בגמרא]

2. גם המשך דברי רש"י: 'בניו מי מכרן?' מיותרים – די שיאמר: מכאן שרבו חייב במזונות בניו!

כאשר התורה מחייבתו להימכר ע"י בית דין סביר להניח שעל האדון להכנס לעול מזונותיו של העבד וגם של אשתו

[לא בגלל התועלת שהיא מביאה לאדון בסייעה לעבדו – אלא בגלל שהתורה חידשה שעליו להכנס תחת בעלה – כיוון שנלקח ממנה התומך-הכלכלי שלה] – **עד שתמורת חיוב מזונות רחב זה** – מאפשרים לאדון לתת לו שפחה להוליד ממנה עבדים לרבו!

לכן רש"י מוסיף: 'ובניו' – אף שאינם מוזכרים בפסוק – כי זה קל וחומר מ'אשתו' [שיכולה לפרנס את עצמה]

ב'בחר – מוכר עצמו

כאשר המכירה מדעת שניהם ומרצונם – עבור תמורה כספית מלאה שמשלם האדון כאן אין לבי"ד להתערב [לחייבו במזונות אשתו ובניו] – אם זה לא כלול בחוזה המכירה ביניהם!

הייתי חושב או שהעבד יעשה 'שעות נוספות' ויפרנסם או שיתפרנסו מהצדקה כשאר עניים...

מחדש לנו הפסוק באומרו:

ויצא מעמך... ובניו עמו' – שהתורה מרחמת על 'בניו' ומחייבת את האדון להתייחס אליהם ברחמנות [למרות שלא האדון שמת מהם את מטה לחמם!]

ולכן אין זה מיותר לכתוב בפסוק גם **תיבת 'הוא'** – כי מאחר והמדובר הוא בחיוב מזונות, הרי גם מה שרבו חייב במזונותיו של העבד – הוא חידוש שאיננו מובן מאליו!

כי מסברא הייתי אומר: שמאחר ותמורת עבדותו לאדון הוא קיבל **תשלום מלא לשנות עבדותו**

[שהרי לכן הוא מכר את עצמו – כדי לבסס את מצבו הכלכלי הנמוך 'וכי ימוך'...]

והיית חושב [שמילא על 'בניו הקטנים' ריחמה התורה שהאדון יזונם, אבל 'הוא'] די שיתן לו לו האדון רק כדי מחייתו שיוכל לעבוד.

אבל מעבר לזה שיעשה 'שעות נוספות' ויזון את עצמו מחדשת התורה: ויצא הוא [ולא רק 'בניו עמו'] – שחייב רבו גם במזונותיו הוא!

העניינים המופלאים ברש"י זה:

אור החיים על ויקרא פרק כה פסוק כה כי ימוך אחיך וגו' פרשה זו תרמוז ענין גדול, והערה ליושבי תבל, ... כי כשהתחתונים מטיין מדרך הטוב מסתלקים ההשפעות, ומתמסכן עמוד הקדושה, כי העיקר תלוי בהתחתונים:

ואמר ומכר מאחוזתו, ירצה על המשכן משכן העדות אשר הוא אחוזתו יתברך שבו השרה שכינתו, ובעונותינו נמכר הבית ביד האומות ...

והודיע הכתוב כי גאולתו היא ביד הצדיק אשר יהיה קרוב לה', על דרך אומרו (לעיל י ג) בקרובי אקדש, הוא יגאל ממכר אחיו, כי האדון ברוך הוא יקרא לצדיקים אח כביכול (זוה"ק ח"ג קס:) דכתיב (תהלים קכב ח) למען אחי ורעי,

והגאולה תהיה בהעיר לבות בני אדם ויאמר להם הטוב לכם כי תשבו חוץ, גולים מעל שלחן אביכם, ומה יערב לכם החיים בעולם, זולת החברה העליונה

אשר הייתם סמוכים סביב לשלחן אביכם, הוא אלהי עולם ברוך הוא לעד, וימאס בעיניו תאוות הנדמים ויעירם בחשק הרוחני, גם נרגש לבעל נפש כל חי עד אשר יטיבו מעשיהם, ובוזה יגאל ה' ממכרו, ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני הארץ גדולי ישראל, ומהם יבקש ה' עלבון הבית העלוב:

ונרמז כל זה ברש"י דידן:

מאחר וגם הקב"ה [האב] וגם עם ישראל [בניו] 'נמכרו' בגלות יחדיו

כמאמר רשב"י: 'חביבין ישראל לפני הקב"ה שבכל מקום שגלו – שכינה עמה'

מביא רש"י את חידושו של רשב"י הטוען:

בשלמא 'אם הוא נמכר' קוב"ה יכול 'למכור עצמו' בגלות, כוון שהוא 'כל יכול' והגלות לא תשפיע עליו!

אבל 'בניו' – מי מכרן?! הם עלולים ח"ן להיטמע ולא יהא ניכר בהם שהם 'בניו'

והתשובה: כל השעבוד של בניו אינו אלא ש'רבו [המשעבד] חייב במזונותיו [הנשמות אינן בגלות - ואין למשעבד כל שליטה עליהם]

ואפילו בקשר ל'מזונותיו' אין למשעבד שליטה למנוע מהם, אלא 'רבו חייב במזונותיו' ואינן רק 'כגרזן ביד החוצב'